

POSTANOWIENIE

Dnia 26 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa A.K.
przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w C.
o zadośćuczynienie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 sierpnia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 1 marca 2019 r., sygn. akt V ACa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje adw. N.C. od Skarbu Państwa –
Sądu Apelacyjnego w [...] wynagrodzenie w kwocie
2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych), w tym należny
podatek VAT, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej
udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu
kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda A.K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 marca 2019 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przysądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony – co należy podkreślić – wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Powód upatrywał przyczyn nieważności postępowania w pozbawieniu go możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) wskutek uniemożliwienia mu osobistego stawienia w trakcie czynności procesowych, w szczególności w trakcie przesłuchań zawnioskowanych przez niego świadków.

Jednakże Sąd Najwyższy wyjaśniał już, że poszanowanie prawa do obrony nie zawsze wymaga zapewnienia stronom możliwości osobistego uczestniczenia w każdej rozprawie, zwłaszcza gdy osoba, choćby odbywająca karę w zamkniętym zakładzie karnym, przedstawiła sądowi obszernie swoje stanowisko na wcześniejszym etapie postępowania oraz w apelacji i jest to, w ocenie sądu, wystarczające dla dokonania merytorycznej kontroli apelacyjnej orzeczenia sądu pierwszej instancji (zob. np. wyrok SN z dnia 29 listopada 2017 r., II CSK 156/17).

W okolicznościach niniejszej sprawy bezsporne jest, że powód został przesłuchany na rozprawie w dniu 28 kwietnia 2017 r. Przewodniczący natomiast obowiązany jest zarządzić doprowadzenie osoby pozbawionej wolności na rozprawę tylko wtedy, gdy jest to niezbędne ze względów procesowych. Ponadto powód był prawidłowo zawiadamiany o terminach rozpraw, miał możliwość wyrażenia stanowiska na piśmie, czego wyrazem było kilka pism przygotowawczych. W toku postępowania przeprowadzono dowody zawnioskowane przez powoda, w szczególności dowody z zeznań świadków. Powód był obecny na posiedzeniu w dniu 28 kwietnia 2017 r., na którym przeprowadzono dowód z zeznań świadka D.P. Istotne jest, że powód miał również możliwość zadania pytania świadkom za pośrednictwem pisma. Należy przy tym wskazać, że obowiązujące przepisy umożliwiają wysyłanie osadzonym listów adresowanych do sądów na koszt jednostki penitencjarnej bez ograniczeń. W toku postępowania powód nie miał ograniczonego prawa do składania pism procesowych i środków zaskarżenia. Swoje stanowisko mógł zaprezentować drogą pism procesowych kierowanych do Sądu.

Poza tym szereg czynności w toku postępowania należy do decyzji sądu, a więc trudności procesowe, o których jest mowa we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, nie spełniają przesłanek wymaganych dla uznania nieważności postępowania. Należy zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym w orzecznictwie, że pozbawienie możliwości obrony praw strony postępowania należy oceniać przez pryzmat okoliczności konkretnej sprawy (zob. postanowienie SN z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CSK 155/07). Obecność strony na rozprawie też jest uznawana jako fakultatywna, a nie obowiązkowa, chyba że to sąd taki obowiązek nałoży.

Zwłaszcza wtedy, gdy trzeba zarządzić doprowadzenie strony pozbawionej wolności na rozprawę, czyni się to tylko wtedy, gdy osobisty udział strony jest konieczny, w szczególności strona ma zostać przesłuchana (zob. wyrok SN z dnia 10 maja 2014 r., IV CSK 473/11).

Powyższe wskazuje, że w realiach sprawy nie doszło do aktualizacji przesłanki niemożności obrony swoich praw przez powoda, a tym samym nie doszło do nieważności postępowania przed Sądem I instancji. Skarżący w żaden sposób nie wykazał, aby Sądy orzekające w sprawie dopuściły się takich naruszeń przepisów postępowania, które skutkowały niemożnością obrony praw powoda. Był on zawiadamiany prawidłowo o terminach rozpraw, został przesłuchany w charakterze strony w dniu 28 kwietnia 2017 r. i mógł pisemnie wypowiedzieć się w swojej sprawie.

Podobnie należy się odnieść do zarzutu działania bez profesjonalnej pomocy prawnej, gdyż odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu jest zapewne utrudnieniem dla osoby pozbawionej wolności, ale to również nie oznacza pozbawienia prawa do obrony; jego ustanowienie leży w uprawnieniach sądu, który musi to uznać za potrzebne – art. 117 § 5 k.p.c. (zob. wyroki SN: z dnia 24 kwietnia 2013 r. IV CSK 587/12 i z dnia 24 czerwca 2016 r., II CSK 539/15).

Analiza przebiegu postępowania apelacyjnego uzasadnia ocenę, że gwarancje procesowe skarżącego zostały w sprawie zachowane i powód miał możliwość podniesienia wszelkich twierdzeń lub zarzutów samodzielnie lub przez swojego pełnomocnika. Podniesione w skardze naruszenia nie mogą być więc kwalifikowane jako pozbawienie prawa do obrony skutkujące nieważnością postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c.

Nieważność postępowania jest uchybieniem procesowym, które Sąd Najwyższy bierze pod uwagę z urzędu w granicach zaskarżenia (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Jest to także jedna z przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.). W obu sytuacjach, zgodnie z utrwalonym poglądem orzecznictwa, chodzi jednak o nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji (zob. np. postanowienia SN: z dnia 7 maja 2009 r., II CSK 80/09,

z dnia 29 stycznia 2013 r., V CSK 192/12, z dnia 7 czerwca 2013 r., II CSK 720/12, z dnia 18 lutego 2016 r., V CSK 465/15, z dnia 20 kwietnia 2018 r., V CSK 595/17, z dnia 20 marca 2019 r., I PK 63/18, z dnia 28 marca 2019 r., I UK 114/18).

W niniejszej sprawie twierdzenia wniosku mające wskazywać na przyczynę kasacyjną w postaci nieważności postępowania odwoływały się wyłącznie do okoliczności dotyczących przebiegu postępowania przed Sądem Okręgowym, których miał nie dostrzec z urzędu Sąd Apelacyjny. W istocie, skarżący nie wskazywał zatem, aby zaskarżony wyrok został wydany w postępowaniu dotkniętym sankcją nieważności, lecz zarzucał Sądowi Apelacyjnemu popełnienie uchybienia procesowego polegającego na pominięciu nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym, na co wskazywały również podstawy kasacyjne. Okoliczność ta nie mogła jednak uzasadniać przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się również na jej oczywistą zasadność, podnosząc, że sąd błędnie „uznał Dyrektora Przychodni Zakładu Karnego C. za jednego z pozostałych dwóch zawnioskowanych przed powoda świadków”. Argumentacja strony powodowej wskazująca na konieczność dokonywania przez Sąd pierwszej instancji wykładni wniosków dowodowych powoda na świadczy o braku „oczywistości” jako obiektywnej przesłance przyjęcia skargi do rozpoznania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalony jest już pogląd, że nie jest bezwzględnym warunkiem prawidłowego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji odniesienie się do każdego z zarzutów podniesionych w apelacji. Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika bowiem konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu apelacji. Za wystraczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (zob. np. wyroki SN: z dnia 6 października 2016 r., III UK 270/15, z dnia 30 września 2016 r., I CSK 623/15, z dnia 20 lutego 2018 r., V CSK 352/17, z dnia 14 marca 2018 r., II PK 120/17, z dnia 22 sierpnia 2018 r., III UK 119/17).

Skonfrontowanie uzasadnienia zaskarżonego wyroku z uzasadnieniem skargi kasacyjnej nie wskazuje też na jej oczywistą zasadność, która mogłaby zachodzić tylko w razie ewidentnej i widocznej już na pierwszy rzut oka wadliwości zaskarżonego orzeczenia, której stwierdzenie nie wymaga prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Taką wadliwością zaskarżone orzeczenie nie jest dotknięte. Zarzuty skargi kasacyjnej koncentrują się wokół ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie, które nie mogą być bezpośrednio przedmiotem zarzutów skargi kasacyjnej i którymi Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi pozostaje związany.

Dodatkowo można wskazać, że wbrew zarzutowi zawartemu w skardze kasacyjnej, w apelacji nie zostały zawarte właściwe zarzuty dotyczące nieprzesłuchania wskazanego świadka, a zgodnie z jednolitym poglądem wyrażonym w orzecznictwie jedynie naruszenie prawa materialnego sąd drugiej instancji bierze pod uwagę z urzędu, natomiast naruszenie prawa procesowego bierze pod uwagę wyłącznie na zarzut apelującego (za wyjątkiem nieważności postępowania).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Ze względu na osobistą, zdrowotną i majątkową sytuację skarżącego odstąpiono od obciążania powoda kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz strony pozwanej (art. 102 k.p.c.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie § 8 pkt 6 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 18), z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, Dz.U. z 2020 r., poz. 769), a więc przy uwzględnieniu § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.). Analiza statusu adwokatów i radców prawnych oraz ich roli w postępowaniu, w którym występują

jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia, tj. obniżenie pełnomocnikom z urzędu wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru, nie ma konstytucyjnego uzasadnienia.